

ИНТЕРКУЛТУРНАТА ПЕДАГОГИКА - КОНЦЕПЦИЯ И ПРОБЛЕМИ

доц.д-р Иван П.Иванов - ШУ «Еп. К. Преславски»

1. КУЛТУРНА ХАРАКТЕРИСТИКА НА СЪВРЕМЕННИЯ СВЯТ

Съвременният свят е мултикултурален. Противно на очакванията, с навлизането на сателитите в масовата информационна практика, културните различия в света не изчезват, напротив, увеличават се. Получава се една задълбочаваща се вътрешна диференциация на културите, въпреки, че националният живот е силно интернационализиран.

През прединдустриалното общество социализацията има еднотипна форма, която търпи в много малка степен вариации. В съвременното общество не е така. Съвременното общество е общество на различията, то е плуралистично - политически, икономически, културно, както и то е общество на контактите, като сега изолацията е невъзможна, а контактите са контакти на различия.

2. ПЕДАГОГИКА И КУЛТУРА. ТЕРМИНОЛОГИЯ.

Основните понятия, определящи отношението на педагогика и култура са «мулти-» и «транс-», в които е заложената статичност, и «интер-», предполагащо взаимодействие, релативизъм и взаимност на отношенията.

Интеркултурната педагогика е свързана с два основни феномена: интеркултурна комуникация и интеркултурни отношения.

Интеркултурност. Интеркултурността се дефинира като тип дискурс и тип действия между хората, тя има винаги конкретни из-

мерения - психологически, исторически, политически, културни и пр. Затова е по-правилно да се говори за тип интеркултурност. Това е един комплексен термин, глобална характеристика на съвременното общество.

Интеркултурна комуникация. Комуникация, основана на плурализъм на културите, гаранция и защита на всички социални групи, на правото на идентичност и сътрудничество.

Интеркултурно образование. Образование, за което интеркултурността е философия - възприемането на всички култури в процеса на комуникация като такива, каквито са.

Мултикултурна педагогика. Педагогическа стратегия за изтъкване на културния релативизъм, за ценността на всяка култура и за нейната легитимна автономия. Това е едно образование с отчитане на особеностите на всички култури, които съществуват в националното пространство.

Транскултурна педагогика. Друга стратегия. Акцентира се върху общите културни елементи, които могат да се определят като универсални за цялото човечество и оттам те са мост за взаимно разбиране.

Интеркултурна педагогика. Педагогическа стратегия на контакта и взаимнообогатяването на културите. Според тази концепция няма две еднакви култури и това поражда стремеж да взаимодействат.

3. РАЗВИТИЕ НА ИНТЕРКУЛТУРНАТА ПЕДАГОГИКА

Интеркултурната педагогика е система от принципи.

Според Луиджи Секо еволюцията на интеркултурната педагогика включва три фази [1,32-33]:

Първата фаза е на формиране на проблематиката и критичен подход към съществуващата практика. Изразява се в открояване на националните и етнически различия, проучване на специфичните проблеми на възрастните и децата от съответните етноси, приемане на постановките за плурализъм на културата и за противопоставяне на асимилационизма. Това се съпровожда с постепенно затихване на функциите на националната държава, особено като идеология и политика, за сметка на развитие на глобализационните процеси.

Втората фаза се характеризира с приемане на тезата за равенство на различните култури и особено на езиците и интеграцията им в училищната практика. Свързва се с проучване на училището като система от социални, икономически и пр. фактори, които влияят на този процес. Основният проблем, който подлежи на решаване е за билингвизма. Училището трябва да противостои на процесите на асимилацията и налагането на хегемонистична култура.

Третата фаза е за усъвършенстване на теорията и методите, свързващи различните култури.

Може де се направи още едно уточнение:

Интеркултурната педагогика се заражда, за да осмисли и регламентира практиката, свързана с имиграцията в различните Европейски страни, която започва да придобива големи мащаби след Втората световна война. Тя поражда комплекси от проблеми - идеологически, икономически, религиозни и пр., които по различно време се различават по сила. В началото имигрантите се интегрират и асимилират безалтернативно, но когато стават значителен брой и работните места започват да не стигат, започват да се проявяват и социалните им проблеми, основно свързани с език, образование, квалификация. Увеличава се силно броят на децата им, родени в

новата родина или доведени в нея. Оформят се два раздела на интеркултурната педагогика - педагогика за деца и за възрастни, с различна насоченост. В единият случай това е масовото училище, а в другия - курсовете за езици и квалификация.

В началото интеркултурната педагогика е педагогика на интеграцията, но постепенно става педагогика на взаимодействието.

Става преход от общи постановки към конкретно приложение на тази теория. Разработват се специфични образователни проекти и дидактически модели, които са насочени към специфични адресати и които включват освен училището и други институции и частни фактори, така че освен училищния живот се обхваща спорта, културния живот (изкуството), религиозните нужди и пр. В много случаи тези проекти не са само практическа реализация на идеи, а и разработка на нови теории.

В следващият етап се разработват теории и практики за въвеждане в системата на интеркултурното образование на мас-медията, основно на телевизията. Интеркултурното образование се свързва с концепцията за «мондиализация на културата», като противопоставяне на практиката за доминиране на една култура над друга. Споровете са за това, дали теорията трябва да се изгради върху категорията «глобална култура» или върху категорията «планетарни измерения на културата», като в крайна сметка надделява последното.

Към основните стоящи през целия този период проблеми и придобиващи непрекъснато нови измерения, могат да се причислят: сколаризацията на децата на имигрантите и малцинствата; равенството и неравенството на шансовете в образованието; миграцията и образованието; образованието и противопоставянето на ксенофобията и расизма; отношението на възрастните към училището.

4. ИНТЕРКУЛТУРНАТА И ОБЩАТА ПЕДАГОГИКА

Интеркултурната педагогика в началото се разглежда като едно разклонение на общата педагогика, като една "педагогика за чужденци и имигранти". Тя си поставя като основна задача интеграцията в обществото на различните имигрантски групи. В последствие се развиват и идеите за това, че хората трябва да се развиват не само като общност и да се подготвят за тази общност, но и паралелно, с оглед на техните различия. Интеркултурната педагогика се превръща от "педагогика за някои" в "педагогика за всички".

Интеркултурната педагогика за разлика от общата педагогика се базира на ценности, които са «неутрални» и «свободни» от идеологически влияние. Тя е една концепция за преустройство на обществото от критико-идеологически тип.

Практиката на интеркултурната педагогика е свързана с поставянето като основни принципи на възпитание и обучение на принципите за свобода, релативност (историческа и културна) и уважение на различните форми на мисленето.

Пред дидактиката интеркултурната педагогика поставя два основни въпроси: за учебното съдържание и за принципите за обучение. Те трябва да дават задоволителен отговор на дилемата глобализъм-културна диференциация.

Интеркултурната педагогика е отрицание на етноцентризма в педагогиката, който като концепция се формира през XVIII - XIX век с идеята за «национална» педагогика, училище, образование и пр. Тя е свързана с политическата практика на «държавата-нация». Основна задача на образованието е формирането на «национална идентичност», разбирана като идентичност с националния дух и на-

чин на живот, като се отхвърлят либерализма и свободата на избора.

5. ПРОБЛЕМИ ПРИ КОНСТРУИРАНЕТО НА ИНТЕРКУЛТУРНА ПЕДАГОГИКА

1. Проблемът за световните тенденции и опит.

2. Проблемът за общото и специфичното в културите.

3. Проблемът за съдържанието на културите. Без представяне на съответната култура като система от групови ценности, фантазии, идеологии, символи, норми, представи и нагласи и пр. не може да се реализира промяната в курикулума и в методите на работа.

4. Проблемът за културната специфика на човека. Решава се с възприемането на идеите за човека като «културно животно» (Клод Леви-Щрос), който е синтез на природата и културата - всичко, което е универсално и спонтанно е плод на природата, а всичко, което е усвоено от културното обкръжение е относително и частично.

5. Проблемът за интердисциплинарността на интеркултурната педагогика. Терминът «интеркултурна педагогика» има две съставлящи - интеркултурност (антропологически термин) и педагогика. Сблъсъкът е между инвариативността на педагогиката и релативизмът на интеркултурността, между дисциплинарния етноцентризъм и дисциплинарния релативизъм.

6. Проблемът за конфликтът между «интер-» и «култура», тъй като всяка култура се характеризира с граници и тенденция за затвореност, тя е уникална и изпитва инстинкт за самосъхранение. Педагогиката се намесва в този конфликт с функцията да реализира интеркултурното образование технологически. Това респективно

означава, че всяко педагогическо решение потенциално е конфликтно.

7.Проблемът за разликата между «плюри-», «транс-», «интер-» по отношение на културите. Много често интеркултурната педагогика дефакто се замества от по-ограничената, по-лесна за реализиране и по-безконфликтна плурикултурна педагогика.

ЛИТЕРАТУРА:

1.Secco,L. Concezioni di pedagogia interculturale. In: Pedagogia interculturale, R., 1996, p. 7-47.